

ответственности. – Советское государство и право. – 1979. – № 5. – С. 75.

4. Назаров Б.Л. О юридическом аспекте позитивной социальной ответственности. – Совет. государство и право. – 1981. – № 10. – С. 37.

5. Недбайло П.Е. Система юридических гарантий применения советских правовых норм. – Правоведение. – 1971. – № 3. – С. 52.

6. Кучинский В.А. Личность, свобода, право. – М., Юрид. лит. – 1978. – 367с.

7. Зражевская Т.А. Ответственность по советскому государственному праву. – Воронеж: Изд. Ворон. унив., 1980. – 234 с.

8. Ленин В.И. Полное собрание сочинений. – М.: Политиздат. Т.12. – 575с.

9. Лейст О.Э. Санкции и ответственность по советскому праву (теоретические проблемы). – М.: Изд-во МГУ, 1981. – 240 с.

10. Алексеев С.С. Проблемы теории права: В 2 т. Т.1. – Свердловск: Юрид. институт, 1972. – 396 с.

11. Самощенко И.С., Фарукшин М.Х. Ответственность по советскому законодательству. – М., Юрид. лит., 1971. – 211 с.

12. Петелин А.И. Проблемы правовой ответственности. – Омск, 1979.

13. Бренштейн Д.И. Правовая ответственность как вид социальной ответственности и пути ее обеспечения. – Ташкент, 1989. – 176 с.

14. Теория государства и права / Под ред. А.И. Королева и Л.С. Явича. – Л., Изд. ЛГУ, 1982. – 437 с.

15. Санталов А.И. Теоретические вопросы уголовной

ответственности. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1982. – 399 с.

16. Юсупов В.А. Теория административного права. – М.: Юрид. лит., 1985. – 160 с.

17. Шабуров А.С. Социальная ответственность личности как элемент состава правомерного поведения // Вопросы совершенствования уголовно-правовых мер борьбы с преступностью. – Свердловск, 1983. – 499 с.

18. Алексеев С.С. Общая теория права. Т.2. – М.: Юрид.лит., 1982. – 359 с.

19. Братусь С.Н. Юридическая ответственность и законность (очерк теории). – М.: Юрид. лит., 1976. – 216 с.

20. Шевченко Я.Н. Правовое регулирование ответственности несовершеннолетних. – К.: Наукова думка, 1976. – 189 с.

21. Кудрявцев В.Н. Право и поведение. – М.: Наука, 1978. – 192 с.

22. Ответственность в управлении / Под ред. А.Е. Лунова и Б.М. Лазарева. – М.: Юрид. лит., 1985. – 415 с.

23. Николаева Л.А., Шмарцев А.Ю. Административно-правовой аспект юридической ответственности. Изв. вузов. – Правоведение. – 1989. – № 1. – С. 30-36.

24. Агеева Е.А. Юридическая ответственность в государственном управлении: (Социально-правовой аспект) / ЛГУ. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1990. – 142 с.

25. Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.Н. Корецького НАН України, 2001. – 220 с.

26. Плахотный А.Ф. Проблемы социальной ответственности. – Х.: Вища школа, 1981. – 192 с.

УДК 342.95

ЗАХОДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ ЗА ПОРУШЕННЯ РЕЖИМІВ ПАСПОРТИЗАЦІЇ ТА РЕЄСТРАЦІЇ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Ростовська К. В.,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: Статтю присвячено заходам адміністративного примусу за порушення режимів паспортизації та реєстрації фізичних осіб. Розглянуто заходи адміністративної, кримінальної та дисциплінарної відповідальності за їх порушення. Проаналізовано основні нормативно-правові акти, що встановлюють відповідальність за порушення зазначених режимів.

Ключові слова: режим, паспортизація, реєстрація, примус, адміністративний проступок, злочин, відповідальність, оскарження.

Аннотация: Статья посвящена мерам административного принуждения за нарушение режимов паспортизации и регистрации физических лиц. Рассмотрены меры административной, уголовной и дисциплинарной ответственности за их нарушение. Проанализированы основные нормативно-правовые акты, которые устанавливают ответственность за нарушение указанных режимов.

Ключевые слова: режим, паспортизация, регистрация, принуждение, административный проступок, преступление, ответственность, обжалование.

Annotation: The article is devoted to administrative enforcement for violating modes certification and registration of individuals. Considered measures of administrative, criminal and disciplinary responsibility for their violation. Analyzed the basic regulations that establish liability for breach of these regimes.

Key words: mode, certification, registration, enforcement, administrative offense, crime, responsibility, appeal.

Під адміністративно-правовим режимом слід розуміти правову форму функціонування правовідносин, що складають предмет адміністративного права, які забезпечуються

спеціальним комплексом адміністративно-правових засобів завдяки чому досягається мета адміністративно-правового регулювання.

Адміністративно-правові режими паспортизації та реєстрації фізичних осіб є складовою адміністративно-правових режимів, з притаманними

для всіх адміністративно-правових режимів загальними ознаками.

По-перше, такі режими встановлюються та забезпечуються державою з метою забезпечення паспортними документами громадян, реєстрації та обліку населення, впорядкування переміщення фізичних осіб територією держави, реалізації конституційних прав та виконання обов'язків громадян, сприяють охороні громадського порядку та забезпечення державної безпеки.

По-друге, адміністративно-правові режими паспортизації та реєстрації фізичних осіб закріплюються в законодавстві. Вони регулюються цілою низкою нормативних актів, зокрема Конституцією та законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, відомчими нормативними актами МВС України.

По-третє, адміністративно-правові режими паспортизації та реєстрації фізичних осіб становлять сукупність адміністративно-правових норм, що регулюють визначену групу однорідних суспільних відносин.

По-четверте, для забезпечення функціонування адміністративно-правових режимів паспортизації та реєстрації фізичних осіб створено ряд органів державної влади, які наділені повноваженнями забезпечувати функціонування цих режимів у належному стані шляхом застосування зобов'язуючих та забороняючих заходів регулювання. До основних органів виконавчої влади, що забезпечують функціонування цих режимів належать: Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України. Однак відповідні повноваження щодо забезпечення функціонування вказаних режимів має Служба безпеки України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство освіти і науки України та інші.

Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення, на яку покладено завдання щодо забезпечення недоторканості державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

Найбільший обсяг повноважень у забезпеченні функціонування режимів паспортизації та реєстрації фізичних осіб має Державна міграційна служба.

Служба безпеки України – державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України. Її органи на місцях у межах своєї компетенції вживають заходів для виявлення серед осіб, які порушили клопотання про надання статусу біженця, таких умов, за наявності яких статус біженця не надається відповідно до ст. 10 Закону України «Про біженців».

Розробляє заходи та вирішує питання в'їзду та виїзду, перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні, порушує кримінальні справи за фактами незаконного перетинання державного кордону України, приймає рішення про видворення за межі України.

По-п'яте, важливим юридичним засобом забезпечення виконання режимів паспортизації та реєстрації фізичних осіб є заходи адміністративного примусу, зокрема встановлення адміністративної, кримінальної та дисциплінарної відповідальності за

їх порушення, причому відповідальність не тільки фізичних, але й посадових осіб та юридичних осіб.

Основними нормативно-правовими актами, що встановлюють адміністративну відповідальність за порушення режимів паспортизації та реєстрації фізичних осіб, є Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУАП) [1], Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [4]. Адміністративна відповідальність юридичних осіб передбачена Законом України «Про відповідальність за повітряні перевезення пасажирів через державний кордон України без належних документів для в'їзду в Україну» від 10 січня 2002р. [5].

У Загальній частині КУАП закріплено поняття адміністративного проступку, форми вини, особливості адміністративної відповідальності, системи і види адміністративних стягнень, загальні правила і строки їх накладення. В Особливій частині, в Главі 15 «Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління», у ст. ст. 197-206-1 наводиться перелік діянь, які визнаються адміністративними проступками, надається їх опис, сформульовано склади адміністративних проступків за порушення режимів паспортизації та реєстрації фізичних осіб, закріплено санкцію за вчинене правопорушення.

Зазначені правопорушення формулюються таким чином: проживання громадян, зобов'язаних мати паспорт, без паспорта або за недійсним паспортом, проживання без реєстрації (ст. 197); умисне зіпсування паспорта чи недбале зберігання паспорта, що спричинило його втрату (ст. 198); допущення особами, відповідальними за додержання правил паспортної системи, проживання громадян без паспортів або за недійсними паспортами чи без реєстрації, а так само допущення громадянами проживання у займаних ними жилих приміщеннях осіб без паспортів (ст. 199); прийняття посадовими особами підприємств, установ, організацій на роботу громадян без паспортів або з недійсними паспортами (ст. 200); незаконне вилучення посадовими особами паспортів у громадян або прийняття паспортів у заставу (ст. 201); порушення правил в'їзду в прикордонну зону (ст. 202); проживання без документів на право проживання в Україні, за недійсними документами, або документами, термін дії яких закінчився (ст. 203); працевлаштування без відповідного дозволу на це, якщо необхідність такого дозволу передбачено законодавством України (ст. 203); недодержання встановленого порядку реєстрації або пересування і зміни місця проживання (ст. 203); ухилення від виїзду після закінчення відповідного терміну перебування (ст. 203); порушення правил транзитного проїзду через територію України (ст. 203); недодержання іноземцями та особами без громадянства встановленого порядку реєстрації або порушення встановленого терміну перебування в Україні, виявлені в пунктах пропуску через державний кордон України (ст. 203); порушення посадовими особами підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, у тому числі іноземних суб'єктів господарської діяльності, що діють на території України, встановленого порядку працевлаштування,

прийняття на навчання іноземців та осіб без громадянства (ст. 204); надання іноземцям та особам без громадянства житла (ст. 204); сприяння іноземцям та особам без громадянства в ухиленні від виїзду після закінчення терміну перебування (ст. 204); дії, спрямовані на незаконну реєстрацію іноземців та осіб без громадянства, оформлення документів та їх проживання (ст. 204); перетинання державного кордону України поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без встановлених документів чи дозволу відповідних органів державної влади (ст. 204-1); невжиття громадянами, які запросили в Україну іноземців і осіб без громадянства в приватних справах і надали їм жилу площу, заходів до забезпечення у встановленому порядку їх своєчасної реєстрації (ст. 205); порушення порядку надання громадянами іноземцям та особам без громадянства житла, транспортних засобів та сприяння в наданні інших послуг (ст. 206); незаконне перевезення водіями іноземців та осіб без громадянства територією України і транзитного проїзду їх через територію України (ст. 206-1); обладнання транспортних засобів спеціально прихованими або замаскованими місцями, які використовуються для перевезення нелегальних мігрантів (ст. 206-1); дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені повторно, або групою осіб, або щодо кількох іноземців та осіб без громадянства (ст. 206-1); перевезення іноземців та осіб без громадянства в обладнаних власниками транспортних засобів або водіями спеціальних схованках для перевезення людей (ст. 206-1).

Так, Державним департаментом з питань громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб за ст. ст. 197-201 КУАП у 2003 р. було притягнуто до адміністративної відповідальності за порушення режимів паспортизації та реєстрації громадян України 310840 осіб, у 2004 р. – 331004, у 2005 р. – 348573, у 2006 р. – 320765, у 2007 р. – 348301, у 2008 р. – 463654, у 2009 р. – 500645 тис. громадян.

За ст. 203 КУАП було притягнуто до адміністративної відповідальності у 2002 р. – 62797 осіб, у 2003 р. – 63736, у 2004 р. – 45903, у 2005 р. – 48303, у 2006 р. – 53374, у 2007 р. – 51276, у 2008 р. – 53648, у 2009 р. – 56349, у 2010 р. – 55673 [7, 8].

У розділі 4 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» передбачено відповідальність іноземців та осіб без громадянства за порушення режимів паспортизації та реєстрації.

Кримінальна відповідальність за порушення режимів паспортизації та реєстрації фізичних осіб, зокрема його виду – прикордонного режиму та режиму пропуску через державний кордон, передбачена ст. 332 КК України «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України» [2]. Тобто кримінальна відповідальність передбачена за організацію незаконного переправлення осіб через державний кордон України, за керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усунення перешкод.

За статистичними даними діяльності Державної прикордонної служби України протягом 2003-

2007 рр. органами дізнання було порушено 365 кримінальних справ за ознаками злочину, передбаченого цією статтею, проти 329 осіб [9]. Протягом січня-вересня 2009 р. виявлено 73 злочинні групи загальною кількістю 197 членів, що діяли на каналах незаконної міграції, 48 (129 членів) з яких ліквідовано (затримано 121 організатора та пособника, причетних до організації каналів незаконної міграції). За ознаками злочину, передбаченого ст. 332 КК України, у 2009 р., заведено 188 оперативних-розшукових справ, з яких реалізовано 110; порушено 100 кримінальних справ, до кримінальної відповідальності притягнуто 126 осіб [10].

За матеріалами органів внутрішніх справ слідчими підрозділами Служби безпеки України порушено 161 кримінальну справу за ознаками складу злочину, передбаченого ст. 332 КК України («Незаконне переправлення осіб через державний кордон України»). Це на 23,8% більше, ніж за аналогічний період 2008 р. (130 справ).

Важливим юридичним засобом забезпечення законності діяльності режимних органів є інститут оскарження (в адміністративному чи судовому порядку) дій чи бездіяльності посадових осіб, які забезпечують функціонування режимних правил, у разі порушення прав та законних інтересів фізичних осіб у режимній сфері. Право на оскарження виступає складовим елементом більш широкого терміна «право на звернення», який розглядається як один з дієвих способів усунення можливих порушень законності, один із засобів попередження правопорушень [11, с. 11].

Правову основу для реалізації права на звернення, а звідси – і права на оскарження, складають нормативні акти різної юридичної сили, які в сукупності утворюють законодавство про звернення громадян. Систему цього законодавства в наш час складають закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів, відомчі нормативні акти.

Під скаргою розуміється звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб. Право громадянина оскаржувати акти суб'єктів влади – атрибут демократичного державного устрою. Воно впливає з особливостей адміністративно-правових відносин, побудованих на нерівності правового статусу їх сторін. Під юридичним механізмом реалізації права на оскарження розуміється система його переведення у практику, яка включає засоби, стадії та способи його реалізації.

Незаконні дії посадових осіб органів державної влади можна оскаржити відповідно до Закону України «Про звернення громадян» [6] та Кодексу адміністративного судочинства [3].

Таким чином, найчастіше державними органами до порушників режимів паспортизації та реєстрації фізичних осіб застосовуються заходи адміністративної відповідальності. Більшість порушень режимів паспортизації та реєстрації фізичних осіб вчиняється громадянами України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 158 с.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 4 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 23. – Ст. 161.
5. Про відповідальність за повітряні перевезення пасажирів через державний кордон України без належних документів для в'їзду в Україну : Закон України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 16. – Ст. 113.
6. Про звернення громадян : Закон України від 02 березня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Статистичні дані діяльності Державного департаменту у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб за 2002-2007 рр. – № 42/5-5940 від 01 листопада 2007 р.
8. Статистичні дані діяльності Державного департаменту у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб за 2009-2010 рр. – МВС України, 2010.
9. Статистичні дані діяльності Державної прикордонної служби України за 2003-2007 рр. – № 26-25933/06-07 від 28 листопада 2007р.
10. Статистичний бюлетень про основні результати оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України за 2009 р. – К, 2009 р. – 18 с.
11. Мельник Р.С. Забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу, не пов'язаних з відповідальністю : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Мельник Роман Сергійович. – Харків, 2002. – 211 с.

УДК 342.92

**МІСЦЕ НАДЗВИЧАЙНИХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ
У КЛАСИФІКАЦІЇ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ**

Магда С. О.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правосуддя
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація: Статтю присвячено проблемі визначення місця надзвичайних адміністративно-правових режимів у класифікації правових режимів. Здійснена спроба класифікувати адміністративно-правові режими з урахуванням особливостей надзвичайних адміністративно-правових режимів.

Ключові слова: правовий режим, класифікація, адміністративно-правовий режим, надзвичайний адміністративно-правовий режим.

Аннотация: Статья посвящена проблеме определения места чрезвычайных административно-правовых режимов в классификации правовых режимов. Совершена попытка классифицировать административно-правовые режимы с учетом особенностей чрезвычайных административно-правовых режимов.

Ключевые слова: правовой режим, классификация, административно-правовой режим, чрезвычайный административно-правовой режим.

Annotation: Article is devoted the problem of definition of location extraordinary administrative legal regimes in in classification of the legal modes. An attempt to classify the administrative legal regimes taking into account the features of the extraordinary administrative legal regimes.

Key words: legal regime, classification, administrative legal regime, extraordinary administrative legal regime.

Право покликано стабілізувати конфлікт інтересів і сприяти розвитку суспільно корисних видів діяльності [1, с. 60].

Правові засоби лише своїм існуванням не захищають від негативних процесів у суспільстві, адже вони повинні застосовуватися комплексно й у чітко визначеному порядку. Законодавець, формуючи право, і суб'єкт правозастосування, реалізуючи його, зобов'язаний урахувувати відповідність обраних юридичних засобів поставленим цілям, оскільки ефективність регулювання визначається стабільністю.

У ролі комплексних правових засобів, що поєднують у собі як регулятивні, так і охоронні

засади, які здатні швидко реагувати на істотні зміни у суспільстві та економіці, виступають правові режими. Завдяки своїм специфічним рисам вони забезпечують концентрацію у кожній управлінській ситуації взаємопов'язаних, оптимально підібраних та упорядкованих юридичних інструментів.

Правові режими можна розглядати як проміжні ланки між нормативним актом і правозастосовною практикою. Тому від якості їх використання в обох сферах раціонального закріплення у законодавстві залежить успіх управлінського процесу [2, с. 274-275].

Метою цього дослідження є теоретичне осмислення місця надзвичайних адміністративно-правових режимів у класифікації правових режимів, яке базується на їх особливостях, специфіці